

УДК 908(477.64-25)"18/19"(045)

ПОВСЯКДЕННЯ МЕШКАНЦІВ М. ОЛЕКСАНДРІВСЬКА КІНЦЯ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. ЗА ДОКУМЕНТАМИ П.М. КУЩА З ФОНДОВОЇ
КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «ХОРТИЦЯ».

Ірина Тітова,
старший науковий співробітник
відділу науково-фондової роботи
Національного заповідника «Хортиця»

В статті розглядаються документи кінця XIX – початку XX ст. мешканця міста Олександрівська П.М. Куща, які доповнюють джерельну базу в галузі нотаріальної, поштової та банківської справи, оподаткування, освіти.

Ключові слова: м. Олександрівськ, поштовий циркуляр, Олександрівське комерційне училище, П.М. Кущ.

The article examines documents of the end of the XIX - beginning of the XX centuries. resident of Oleksandrivska P.M. Kushcha, which complement the source base in the field of notary, postal and banking, taxation, education.

Key words: city of Oleksandrivsk, postal circular, Oleksandrivsk commercial school, P.M. Kushch.

Вивчення історії повсякдення стало одним із сучасних напрямів розвитку історичної науки в XX ст. Розглядалися умови життя, праці та відпочинку, а також фактори, що впливали на формування свідомості та норм поведінки, соціально-політичні уподобання переважної більшості «пересічного» населення в той чи інший історичний період.

Джерельну базу статті склали особисті документи, які помітно розширюють предметне поле історичних досліджень.

Серед опублікованих матеріалів, для території південного краю, робота більш раннього часу Я.П. Новицького є підґрунтям для вивчення побуту та повсякденного життя населення земель колишніх Запорозьких Вольностей

[12]. Приділяє увагу м. Олександрівську кін. XVIII – середині XIX ст. і О.В. Чайка [13]. На сторінках періодичних видань висвітлює історію міста від заснування і до перейменування А. Ковальський [14-16].

Розвиток освітніх закладів Олександрівського повіту за 1866-1886 рр. подає у своїй праці Я.П. Новицький, а загальну характеристику шкільної системи Запорізького краю у другій половині XIX ст. робить А.І. Карагодіна [12, с. 338-359; 17, с. 207-227]. Короткі відомості про історію дореволюційних навчальних закладів надав у своєму довіднику Ю.П. Князьков [18]. Історію будівництва та функціонування Олександрівського комерційного училища розглянула у своїй роботі С.І. Козиряцька [19].

Але, на сьогодні тема повсякдення залишається недостатньо дослідженою. Особливо це стосується періоду кінця XIX – початку XX ст., коли більше розглядалися важливі політичні, військові події, економічна ситуація.

До фондів Національного заповідника «Хортиця» у 1987 р. Миколою Павловичем Кущем був переданий матеріал з родинного архіву у кількості 13 одиниць, серед яких 11 документів (Акт № 17 від 27.08.1987 р.) [1-11]. Вони датуються кінцем XIX – початком XX ст. і дозволяють дослідити тему повсякденного життя населення м. Олександрівська (з 1921 р. – м. Запоріжжя). Метою даної роботи є аналіз цих документів та введення їх до наукового обігу.

Передану колекцію можна розділити на такі блоки: нотаріальна справа; функціонування поштового відомства наприкінці XIX ст.; банківська справа на початку XX ст.; діяльність освітніх закладів м. Олександрівська на прикладі Олександрівського комерційного училища; пакет особистих документів мешканця міста початку XX ст.

До нотаріальної справи кінця XIX ст. належить найбільш ранній документ із переданої колекції – Виписка з фортечної Катеринославського

Нотаріального Архіву книги м. Олександрівська за 1876 р. № 9 ч. 1 [1]. Цей документ написаний чорними чорнилами від руки на блакитному гербовому папері з печаткою, яка у верхній частині містить підпис «Актовая бумага от 50 до 300 руб. сер.», знизу вказано «Цена один рубль сер.», по центру зображено герб Російської імперії. Виписка засвідчує, що 13.11.1875 р. до Якова Семеновича Воеводіна, олександрівського нотаріусу до контори за адресою – м. Олександрівськ, вул. Поштова, власний будинок № 4, з'явилися відомі йому особисто уповноважені від Олександрівської Міської Думи, що складають Олександрівську Міську Управу, Міський Голова Колезький Секретар Микола Миколайович Демочані, члени Міської Управи – полковник Іван Павлович Папчинський та олександрівський 2-ї гільдії купець Віктор Афанасійович Ляшенко, з одного боку, та Титулярний Радник Максим Павлович Куш у супроводі особисто йому відомих трьох свідків, а саме – дворянина Тимофія Васильовича Отрошка, обер-офіцерського сина Івана Семеновича Кисельова та олександрівського міщанина Івана Павловича Тумарченка, з іншого боку, для складання Нотаріального акту про продажу М.П. Кушу планового місця у м. Олександрівськ під № 4 у кварталі з позначкою «Літ. Н», у кількості 2784 десятин за 118 руб. сріблом. Також М.П. Куш повинен був сплатити мито та інші витрати, передбаченні укладенням документу. Власником ділянки він став з 13 квітня 1876 р., що підтверджується підписом та печаткою судового пристава Катеринославського окружного суду. Продовжується документ інформацією від 16 квітня 1904 р. і повідомляє вже про спадкоємців, а саме вдову колезького асесора Варвару Євсейвну Куш та колезького асесора Миколая. На жаль, подальша частина Виписки втрачена [Додаток А].

Розглядаючи тему функціонування поштового відомства наприкінці XIX ст., слід зазначити, що Я.П. Новицький згадує поштову дистанцію або «Військову пошту» у Олександрівській фортеці ще з кін. XVIII ст. [12, с. 247]. До 1798 р. посад Олександрівська був з'єднаний з

INSULA #3

Новоросійськом (Катеринославо́м) поштовими трактами, які мали напрям по обидва береги Дніпра [12, с. 249]. Перша поштова експедиція у Олександрівську була відкрита у 1805 р. [12, с. 255]. Дослідник наводить цікавий переказ про першу пошту міста: «В старое «доброе время» при сдаче простых писем марок не наклеивали, – их, говорят, не было, но попросту, при письме, вносили экспедитору 10 к. «казенных», не получая расписки. Через несколько лет вздумал хозяин разрушить ветхий дом, где была первая «почта» и, к удивлению своему, обнаружил подполье, а в нем крупный клад: по подсчету оказалось несколько тысяч писем...» [12, с. 255]. Наприкінці XIX ст. всі поштові шляхи були закріплені за селами та приватними землекористувачами. Серед них шлях із Катеринослава до Олександрівська та колишній поштовий, а з часом транспортний, із Олександрівська до Оріхова [17, с. 135].

До фондів НЗХ був переданий 2-й та 3-й циркуляри по поштовому відомству 1882 р., які мають на початку напис: «Настоящий Циркуляръ для руководств и исполненія препровождаю Александровской Почтовой Конторѣ Сентября 30 дня 1882 года» [2]. На попередній сторінці помітка – «читаль младшій сортировщик Веригин» та підпис. Цей напис є на звороті одного вцілілого аркушу. Ймовірно, 1-й циркуляр з іншими сторінками було вилучено раніше. Кожен циркуляр нараховує 12 сторінок та складається з декількох частин: перша частина стосується керівників поштовою частиною у губерніях та областях, завідуючих перевозкою пошти залізницею, Поштамтів, Поштових Контор та інших поштових установ, де відбувається прийом та видача кореспонденції. Вона вміщує інструкції «для керівництва та виконання» з питань: видачі кореспонденції не адресату, а іншій особі; роботи з книгами, які надходять бандероллю із-за кордону російською мовою; посилок закладів Міністерства Юстиції; наступні частини для керівників поштою у губерніях та областях, Поштамтів, Губернської, Обласної та Одеської Прикордоної Поштових Контор. Вони містять

INSULA #3

пояснення щодо зберігання документів та книг із місцевих контрольних палат, уточнення про зміни на службі, пенсіях.

Найбільший розділ є «вказівки та пояснення», який висвітлює питання: поштової роботи із іноземними державами; пересилки пільгової та страхової кореспонденції; заборону спільної пересилки у шкіряних вузлах російської та іноземних монет; сплату за телеграми; кореспонденції ув'язнених; правила для кореспонденції, яка вилучається на трактах; видачі вільнонайманим працівникам поштового відомства свідоцтва на проживання та обов'язкову приписку до міщанського товариства вдів та дочок нижчих поштових службовців. Наприкінці наводиться перелік міст для прийому та видачі кореспонденції, а також вказано, на яких поштових станціях припиняється ця робота.

До документів банківської справи початку ХХ ст. з переданої колекції можна віднести розрахунковий «лист вдовій», виданий із Катеринославської Казенної Палати вдові Колезького Асесора Варварі Євсейні Куш на отримання пенсії протягом 1912 р. із Олександрівського Казначейства № 370 [3]. Наприкінці цього документу наводиться витяг з правил про видачу пенсій, якій вміщує важливу інформацію стосовно вивчення повсякденного життя мешканців міста на початку ХХ ст. Так, пенсії видавалися не більше 45 крб. на рік після кожних трьох місяців, тобто тричі на рік (січень, травень, вересень). Якщо її не отримували протягом двох років, вона виключалася із витрат Казначейства і могла бути відновлена тільки з дозволу Міністерства Фінансів, окрім військової пенсії. Ці виплати оподатковувалися лише за життя людини. Пенсійні гроші, які не отримали померлі пенсіонери, із Державного Казначейства, могли бути видані: законним спадкоємцям, за наявності судових посвідчень, або родичам, за наявності посвідчення особи отримувача та довідки про смерть та службу пенсіонера. Окремо зверталася увага на осіб пенсійного віку Царства Польського: не отримані родичами гроші могли бути використані на лікування та поховання, за наявності

INSULA #3

підтверджуючих документів. Для інформування пенсіонерів про стан їхніх виплат, вони отримували раз на рік безкоштовно від Казначейства розрахункові листи з бланками для розписок за отримані пенсії. Для цього їм було потрібно особисто (або довірентній особі), принести (або вислати) поштою до Казенних Палат або Казначейства, де вони отримують виплати, об'яву про видачу (висилку) цих розрахункових листів разом з будь-яким посвідченням особи, яке буде повернуто.

Прописано у документі і уточнення про «дітей-пенсіонерів»: їм потрібні метричні свідоцтва про народження та хрещення, довідку, що вони не прийняті до усього закладу на державне утримання, а також по досягненні 16 років – сини не поступили на службу, а доньки – не вийшли заміж.

Серед приміток бачимо, що отримувати пенсії могли також священики та їх родини при наявності указів Духовних Консисторій та посвідчень місцевих церковних «причтов» (за текстом), а також дружини пенсіонерів, які були божевільні, при наявності свідоцтва про стан їхніх чоловіків.

Для отримання грошей бухгалтер Казначейства робив помітку на купоні яку суму видати, пенсіонери розписувалися за неї в підписному бланку, а скарбник, відрізав його із розрахункового листа, повертав документи та видавав гроші. Переданий до нашої колекції розрахунковий лист також має в кінці відрізані бланки [3]. В примітках вказано, що при першому отриманні пенсії, якщо людина грамотна, вона особисто пише на розрахунковому листі свою посаду або звання, прізвище та по батькові для того, щоб мати взірць почерку.

Якщо пенсіонер перебував за кордоном та довіряв отримати гроші іншій людині, він повинен був надіслати до Казначейства прохання з занотованими у російських посольствах, місіях або консульствах підписом та поясненнями стосовно терміну перебування за кордоном, щоб не залишитися без пенсії. Пересилка пенсій поштою не допускалася.

INSULA #3

Що стосується пенсій неповнолітніх, які виховувались у казенних учбових закладах, то вони вважалися їх недоторканною власністю, але на руки під час навчання не видавалися. Керівники цих закладів вкладали ці гроші у кредитні установи під відсоток. Матері або опікуни могли отримати ці пенсії, якщо відправляли неповнолітніх в платні учбові заклади. Після закінчення навчання випускники, або спадкоємці, у випадку смерті учнів під час навчання, отримували ці гроші з відсотками [3].

В розрахунковому листі виокремлюється графа «Емеритальная касса» – це організація, в яку громадянин вносив певну суму коштів, а через декілька років участі в касі або за вислугою років йому, або членам його родини, в разі смерті годувальника, виплачувалася щорічна пенсія. Перша така каса, статут якої згодом був узятий за зразок для пенсійних кас інших установ, була заснована в 1858 р. при Морському відомстві. Емеритальні виплати, як правило, здійснювалися додатково до основної казенної пенсії. Виникнення соціального страхування в Росії пов'язано з утворенням цих пенсійних кас у другій половині XIX ст. [20].

Продовжує розділ банківських документів і Сповідання № 1039 1-го Олександрівського Міського держподатку з нерухомого майна Присутствія про нарахування за 1912-1916 рр. річного окладу в розмірі 10 крб. 80 коп. господарю нерухомості, нащадкам М.П. Куща, житлового будинку по вул. Катеринославській та Соборній, кв. 44/70 [4]. Нижче в документі наводиться таблиця «Основания исчисления оклада» з відповідними розрахунками. На звороті бачимо «Выдержки из Положения 6 июня 1910 года о государственном налоге с городских недвижимых имуществ в городах, посадах и местечках». З них довідуємося, що кожному платнику висилали через поліцію до 1 вересня спеціальне сповіщення, в якому вказувалася валова прибутковість майна, розміри відрахувань та терміни подання заперечень. Податок сплачувався за п'ять років відразу. Вся документація, окрім скарг, з цього питання звільнялася від гербового збору.

Сповідання має мокру гербову печатку з написом «Податной Инспектор 1-го Александровского уезда» [4].

Передані до фондів НЗХ матеріали М.П. Куща дозволяють доповнити джерельну базу щодо діяльності освітніх закладів м. Олександрівська на прикладі Олександрівського комерційного училища. Один з документів, звичайний аркуш у лінію, але за мокрою печаткою, від 15.09.1920 р. – посвідчення № 389 Павлу Максимовичу від Шкільної Ради учбового закладу, яке засвідчує його автобіографію, показує рівень освіти майбутнього педагога, стаж роботи [5]. Про викладацьку діяльність свідчить і переводна вимога Канцелярії Міністра Торгівлі та Промисловості Катеринославської Казенної Палати від 4 липня 1914 р. за № 16248 про відкриття Олександрівським Казначейством кредиту на суму 105 крб., не за рахунок платні, пану штатному лаборанту Олександрівського міського комерційного училища ім. ст. секр. Вітте П. Кущу [6].

Розклад уроків на 1912-1913 рр. учбовий рік, виданий типографією при училищі глухонімих м. Олександрівська, допомагає отримати інформацію стосовно організації освітнього процесу на поч. ХХ ст. [7]. Так, набирали по одному молодшому, середньому та старшому «приготовительному» класу. В перших двох викладалися арифметика, російська мова, Закон Божий, чистописання, ручна праця, малювання. В старшому класі додатково вводилися німецька мова та співи. З першого по сьомий клас набиралися по два класи. В першому класі до вище наведених предметів додавалися каліграфія, природознавство з практичними уроками, рукоділля. В другому класі – географія, французька мова. В третьому – алгебра, зоологія, історія, геометрія. В четвертому – креслення, ботаніка. В п'ятому – хімія, геологія та практичні заняття з неї. В шостому – анатомія, фізика та практичні заняття з неї, комерційна арифметика, латина, практичні заняття з хімії. У сьомому – бухгалтерія, товарознавство, політична економіка, тригонометрія, комерційна географія, законодавство. В останньому класі додатково вчили

математику, комерційну та просту кореспонденцію, космографію, проводилися практичні заняття з товарознавства. Вчилися з понеділка по суботу. За часів директорства колезького радника Д.Д. Сигаревича, 1911–1914 рр., Павло Максимович Куш викладав у закладі креслення, хімію, геометрію, товарознавство. Характерною особливістю була наявність серед викладачів «письмоводителя», помічника вихователя. Акцентуємо увагу на віротерпимості: окрім законовчителя – священика, був викладач – пастор німецької мови та лютеранської віри, а також рабин – викладач закону іудейської віри [7].

Завершальний блок переданого матеріалу складають особисті документи мешканця міста 20-30-хх рр. ХХ ст. Найбільш ранній серед них датується 1922 р. Це «Тимчасовий вид на проживання» № 73 П.М. Куша, мешканця м. Запоріжжя, виданий йому управлінням 2-ї районної Запорізької робітничо-селянської міліції від 16.05.1922 р. Цей документ дозволяв вільне проживання в межах УСРР терміном на один рік [8].

Наступний документ – посвідчення № 650/623 Народного комісаріату шляхів сполучення (НКШС) Нижньо-Дніпровсько-Бузького держпароплавства Херсона від 07.07.1923 р. Варвари Євсейни Куш, матері П.М. Куша [9]. Треба згадати, що у другій половині ХІХ ст. Дніпро залишався головною водною артерією Запорізького краю. У 1857 р. у м. Олександрівськ була відкрита пристань, що дало можливість ходити двом пароплавам між Херсоном та Олександрівськом [17, с. 136]. Витяг із правил про посвідчення особистості працюючих та службовців НКШС та членів їх родин свідчить, що окрім безкоштовного проїзду залізницею та водними шляхами, посвідчення надавало можливість отримувати платню або натуральне постачання [9].

До особистих документів належить виборча картка № 380 В.Є. Куш до Запорізької Міської Ради робочих, селянських та червоноармійських депутатів 1924 р. [10]. Видавалася вона з мокрою печаткою і в ній

INSULA #3

вказувалися: прописка, стать, соціальне положення та партійність. Зі звороту можна ознайомитися з випискою постанови Всеукраїнського ЦВК та НК УСРР про осіб, які користувалися виборчим правом. До них відносилися всі громадяни, які займалися продуктивною та загальнокорисною працею, а саме: робітники та службовці державних та приватних установ та підприємств промисловості, торгівлі, сільського господарства, незалежно від перебування у Професійних спілках; громадяни, які займалися сільськогосподарським виробництвом на «началах трудового землепользования» (селяни та козаки-хлібороби); червоноармійці, матроси, міліціонери, командний склад армії; вчителі та учні всіх учбових закладів; члени сільськогосподарських артілей, поодинокі кустарі та члени міських та селянських кустарних артілей; безробітні, які зареєстровані на Біржі Праці, або які мають посвідчення про це, та члени Професійних Спілок; особи, які утримуються соціальними органами, інваліди; іноземці, які мешкають на території УСРР та належать до робітничого класу або працюючого селянства; члени родин осіб, що мають виборчі права, при наявності посвідчення, що вони займаються тільки хатнім господарством [10].

Також було передано особову посвідку О.Р. Куш, дружини П.М. Куша, серії Н № 0992354 [11]. Датується документ 10.09.1930 р., він був без терміну, складений двома мовами (українською та російською) та мав наступні обов'язкові для заповнення графи: прізвище, дата та місце народження, місце постійного перебування, фах (основна професія), відношення до обов'язкової військової служби, родинний стан, на підставі яких документів видано посвідку та якою установою, місце і дата видання. Фото було не обов'язкове.

Таким чином, було зроблено огляд колекції документів, переданих до фондів Національного заповідника «Хортиця» мешканцем м. Олександрівська П.М. Кушем, які датуються кінцем XIX – першою половиною XX ст. У ході роботи з Випискою з фортечної

INSULA #3

Катеринославського Нотаріального Архіву книги м. Олександрівська було розглянуто механізм оформлення придбання земельної ділянки на території міста та її вартість наприкінці XIX ст. Вивчення поштового циркуляру 1882 р. дозволило ознайомитися з функціонуванням поштового відомства у губерніях та областях, правилами перевезення пошти залізницею, роботи з іноземними державами. Документи Катеринославської Казенної Палати доповнили питання щодо пенсійного забезпечення населення на початку XX ст., а саме: категорії пенсіонерів, розміру пенсій, їхнього оформлення та отримання. Також аналіз банківських документів дозволив ознайомитися з системою оподаткування нерухомого майна, розмірами та термінами виплат.

Розклад уроків Олександрівського комерційного училища надав інформацію стосовно кількості класів, які набирали та предметів, які вивчалися, а документи М.П. Куца показують рівень освіти викладачів на початку XX ст., їхнє завантаження.

Розглянута вище колекція доповнює джерельну базу з питання вивчення повсякденної історії кінця XIX – початку XX ст. населення Південної України та дозволяє більш детально охарактеризувати деякі краєзнавчі аспекти, проаналізувати документообіг зазначеного періоду.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Vy`py`ska z fortechnoyi Katery`noslavs`kogo Notarial`nogo Arxivu kny`gy` m. Oleksandrivs`ka za 1876 r. # 9 ch. 1. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25094/P-17061.

2. Kny`ga «2-й та 3-й циркуляри по поштовому ведомству» 1882 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25094/P-17070.

3. Rozraxunkovy`j ly`st vdovij, vy`dany`j iz Katery`noslavs`koyi Kazennoyi Palaty` vdovi Kolez`kogo Asesora Varvari Yevseyivni Kushh na otry`mannya pensiyyi protyagom 1912 r. iz Oleksandrivs`kogo Kaznachejstva # 370. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25094/P-17066.

INSULA #3

4. Spovishhennya # 1039 Oleksandrivs`kogo Mis`kogo z derzhavnogo podatku z neruxomogo majna Perebuvannya pro podatok dlya spadkoyemciv P.M. Kushha z neruxomogo majna na 1912-1916 rr. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25097/P-17064.

5. Posvidchennya P.M. Kushhu vid Shkil`noyi Rady` Oleksandrivs`kogo komercijnogo uchy`ly`shha # 389. 15.09.1920 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25095/P-17062.

6. Dovidka # 91671 – rozporyadzhennya Katery`noslavs`koyi Kazennoyi Palaty` pro vidkry`ttya kredy`tu dlya vy`dachi zhaluvannya P.M. Kushhu, laborantu komercijnogo uchy`ly`shha. 15.07.1914 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25096/P-17063.

7. Rozklad urokiv na 1912-1913 uchbovy`j rik Oleksandrivs`kogo mis`kogo komercijnogo uchy`ly`shha im. st.-sekretarya S.Yu. Vitte. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». NDF-12953.

8. Dovidka # 73 – «Ty`mchasovy`j vy`d na prozhy`vannya» P.M. Kushha terminom na ody`n rik v mezhax Ukrayins`koyi Respubliky`. 16.05.1922 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25098/P-17065.

9. Posvidchennya # 650/623 Pravlinnya Ny`zhn`o-Dniprovs`ko-Buz`kogo derzhparoplavstva V.Ye. Kushh na bezkoshtovny`j proyizd do 01.10.1923 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25100/P-17067

10. Vy`borcha kartka # 380 do Zaporiz`koyi Mis`koyi Rady` robochy`x, selyans`ky`x ta chervonoarmijs`ky`x deputativ 1924 r. Kushh V.Ye. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25100/P-17068.

11. Osoby`sta posvidka Kushh O.R. seriyi N # 0992354 vid 10.09.1930 r. Fondy` Nacional`nogo zapovidny`ka «Xorty`cya». 25100/P-17069.

12. Novy`cz`ky`j Ya. Tvory` v 5-ty` tomax. T. 1. Zaporizhzhya : PP «AA Tandem», 2007. 508 s.

13. CHajka O.V. Gorod Aleksandrovsk i ego zhiteli v konce XVIII – seredine XIX v. Muzejnij visnik. 2017. № 17. S. 84-101.

INSULA #3

14. Koval's'ky`j A. Istoriya Oleksandrivs`ka vid zasnuvannya do perejmenuvannya v Zaporizhzhzi. Zaporiz`ka Sich. 2006. 7 zhovtnya (# 200). S. 5.
15. Koval's'ky`j A. Oleksandrivs`k u 1770-1914 rr.: [Najvazhly`vishi etapy` istoriyi mista. Rozvy`tok mista. Rozvy`tok promy`slovosti ta osvity`]. Zaporiz`ka Sich. 2008. 21 zhovtnya (# 201). S. 5.
16. Koval's'ky`j A. Oleksandrivs`k u 1914-1921 rr.: [Istoriyi mista. Lyutneva revolyuciya 1917 r. i Oleksandrivs`k]. Zaporiz`ka Sich. 2008. 7 zhovtnya. (# 191). S. 5.
17. Karagodin A.I. Istoriya Zaporozhskogo kraya (1770-1917). Zaporozh'e: Zaporozhskij gosudarstvennyj universitet, 1998. 286 s.
18. Knyaz`kov Yu.P. Istoriya shkil mista Zaporizhzhya. Korotky`j dovidny`k. K., 2012. 112 s.
19. Kozyryackaya S.I. Aleksandrovscoe gorodskoe kommercheskoe uchilishche. Muzejnij visnik. 2012. № 12. S. 124-144.
20. Ahvlediani YU.T. Strahovanie. URL: <http://econom-lib.ru/9-74.php>. (дата звернення:).

Додаток А

Арк. 3 Выпись изъ крѣпостной Екатеринаславскаго Нотаріального Архива книги по городу Александровску за 1876 годъ № 9 ч.1.

Страница 3 № 2.

Тысяча восемьсотъ семьдесятъ пятаго года Ноября тринадцатаго дня, явились къ Якову Семеновичу Воеводину Александровскому Нотаріусу въ канторѣ его въгородѣ Александровскѣ по Почтовой улицѣ въ собственномъ домѣ подъ №4 извѣстные ему лично и къ совершенію актовъ законную правоспособность имѣ ющіе съ одной стороны уполномоченные отъ Александровской Городской Думы постановленіемъ ея отъ 13 июля 1875 года, составляющіе Александровскую Городскую Управу Городской Голова

INSULA #3

Коллежскій Секретарь Николай Николаевич Демочани и члены ея Полковникъ Иванъ Павловичъ Папчинскій и Александровскій 2 гильдіи купецъ Викторъ Афанасьевичъ Ляшенко и съ другой стороны Титулярный Совѣтникъ Максимъ Павловичъ Кущъ, жительствующие въ г. Александровскѣ Демочани въ собственномъ домѣ подѣ № 188, Папчинскій въ домѣ жены своей Надежды Папчинской подѣ № 92, Ляшенко въ домѣ Гладкого подѣ № 155 и Кущъ въ собственномъ домѣ подѣ № 4 Кварт. Лит. Н., въ сопровожденіи лично ему извѣстныхъ трехъ свидѣтелей: Дворянина Тимофѣя Васильевича Отрѣшка, оберъ Офицерскаго сына Ивана Семеновича Киселева и Александровскаго мѣщанина Ивана Павловича Тумарченка, жительствующихъ въ г. Александровскѣ Отрѣшко въ собственномъ домѣ подѣ № 741, Киселевъ въ домѣ матери своей Стефаниды Киселевой подѣ № 244 и Тумарченко въ собственномъ домѣ подѣ № 294, съ объявленіемъ: что они Демочани, Папчинскій, Ляшенко и Кущъ желаютъ совершить Нотаріальный актъ о продажѣ вѣрительницею первыхъ трехъ Александровскою.

Арк. 3зв. Городскою Думою послѣднему принадлежащаго городу Александровску планового мѣста на слѣдующихъ условіяхъ: Лѣта тысяча восемьсотъ семьдесятъ пятаго Ноября въ тринадцатый день уполномочившая насъ Александровскаго Городскаго Голову Коллежскаго Секретаря Николая Николаева Демочани и членовъ Александровской Городской Управы Полковника Ивана Павлова Папчинскаго и Александровскаго 2 гильдіи купца Виктора Афонасиева Ляшенка, Александровская Городская Дума постановленіемъ своимъ состоявшимся 13 Іюля 1875 года, продала Титулярному Совѣтнику Максиму Павлову Кущу, принадлежащее городу Александровску плановое мѣсто состоящее въ городѣ Александровскѣ подѣ №4 въ кварт. Лит. Н., поступившее городу по ВЫСОЧАЙШЕ утвержденному 10 Ноября 1871 года мнѣнію Государственнаго Совѣта (пришѣлъ. къ 434 ст. Хт. III ч. зак. мемс. по прод. 1872 года) въ полную на

INSULA #3

общемъ основаніи собственность въ количествѣ двухъ тысячъ семисотъ восьмидесяти четырехъ десятинъ показанныхъ въодной окружной межѣ на геометрическомъ межеваніи 1795 года планѣ 3 Августа 1801 года Новороссійскою межевою Конторою подписанномъ. Права ему эту учинила уполномочившая насъ, Демочани, Папчинскаго и Ляшенка, Дума со всею заключающеюся въ томъ плановомъ мѣстѣ землею, коей мѣрою въ ширину по улицѣ двадцать три и длину тридцать сажень, въ межахъ это плановое мѣсто съ сѣвера улицею съ востока пустопорожнимъ мѣстомъ Коллежскаго Регистратора Аркадія и жены его Ольги Павловскихъ съ Юга улицею и запада пустопорожнимъ городскимъ мѣстомъ. А взяла Александровская Городская Дума у него, Куща, за то плановое мѣсто денегъ сто восемнадцать рублей серебромъ, съкоей суммы пошлины за бумагу и всѣ издержки по совершению и утверждению.

Арк. 4 сей купчей крѣпости должны быть его покупщика Куща. До совершенія же сей купчей крѣпости показанное плановое мѣсто никому отъ Александровской Городской Думы не продано, не заложено, никому по закону не передано и не отписано, въ искахъ, спорахъ и подѣ запрещеніемъ не состоятъ и отже не подлежатъ. Актъ сей совершенный въ Александровскѣ Нотаріусомъ Яковомъ Семеновичемъ Воеводинымъ утвержденъ Старшимъ Нотаріусомъ Екатеринославскаго Окружного Суда тридцать первого Генваря тысяча восьмисотъ семдесятъ шестого года при чемъ взыскано пошлинъ актовыхъ 3 р., четырехпроцентныхъ 4 р.72 к. за выпись и приложеніе печати 50 к. и на пропечатаніе публикаціи въ Сенатскихъ объявленіяхъ 3 р., всего одиннадцать рублей двадцать двѣ копѣйки, которые записаны въ книгу сборовъ Старшаго Нотаріуса на приходъ подѣ № 81 и опредѣлено выдать главную выпись на листѣ гербовой бумаги рублевымъ Титулярному Совѣтнику

Втрачено половину аркушу

INSULA #3

Арк. 43в. Роставшемся по настоящей выписи плановымъ мѣстомъ
Титулярный Совѣтникъ Максимъ Павловъ Кущъ введенъ во владѣніе сего
числа, въ удостовѣреніе сего сдѣлана настоящая надпись. Апрѣля 13 дня
1876 года

Судѣбный Приставъ Плахов

Тысяча девятисотъ четвертаго года Апреля шестнадцатаго дня,
означеннымъ вы-онной выписи текущей доставшимся понаследству Вдова
Коллежскаго Ассессора Варвара Евсѣевна Кущъ, Коллежскій Ассессоръ
Николай

Далі втрачено.